

debatt@klassekampen.no

KRONIKK
& DEBATTStrykprosent
og økonomi

UTDANNING

Einar Jahr

Dag Flater Hwang og Nils E. Sørgaard peker i sitt innlegg i Klassekampen 22. mars på et viktig poeng, nemlig at lav strykprosent ved en høyskole er vel så alarmerende som høy strykprosent. Jeg vil peke på en årsaksfaktor som jeg mener er helt vesentlig. I dag skjer tildeling av midler til utdanningsinstitusjonene på grunnlag av studentgjennomstrømming, det vil si ikke etter hvor mange studenter som tas opp til studiet, men etter hvor mange som består eksamen. Det fører til at høy strykprosent gir reduserte bevilgninger på neste budsjett. Høy strykprosent rammer derfor ikke bare dem som stryker, men kanskje vel så mye neste års studenter, ved at disse får et billigere og dermed dårligere undervisningstilbud.

Dette medfører også et stort press i retning av å redusere strykprosenten ved å senke kravene. Resultatorientert økonomi etter mønster fra industrien er det hittil mest effektive midlet noen har funnet på for å senke nivået i høyere utdanning.

Einar Jahr,
tidligere førsteamanuensis i matematikk,
Høgskolen i Hedmark
einjahr@hotmail.no

Svartsynt

FAGBEVEGELSEN

Terje Skog og
Jørgen Sandemose

I en sluttreplikk til oss i Klassekampen 22. mars skriver Helge Galtrud at det står dårlig til med revolusjonsforberedelsene i arbeiderklassen. Vi deler helt ut Galtruds oppfatning om at dette er beklagelig. Det var grunnen til at vi skrev artikkelen vår i Klassekampen 6. mars.

Galtrud har strøket fagforeningstilhørigheten sin, og undertegner i stedet med «svartsynt gudbrandsdøl». Som de fleste svartsynte, er han utopist. Han tror visst virkelig at folk vil ønske å forbli i dagens «velstående hjemland» i ubegrenset tid.

Terje Skog,
medlem, EL & IT Forbundet
terje@elogitoo.no

Jørgen Sandemose,
medlem, Norsk Tjenestemannslag
jorgen.sandemose@ifi.kk.uio.no

Er likestilling
uvesentlig?

BISTAND

Torild Skogsholm

Et ekspertpanel nedsatt av Norad presenterte fredag sin rapport om effektene av bistanden som kanalis-

Det vonde som natur

SPRÅK

Ingar Kaldal

«Syk – gal – psykopat». Dette er ord som sitter løst om mange slags personer som har gjort noe forkastelig, fra politiske diktatorer til ledere som trakasserer folk på jobben, og andre som sprer frykt med sine handlinger. Siden i fjor sommer er disse ordene blitt sagt ekstra ofte. Når ugjerningen er så hinsides alt vi kan fatte at et menneske kan gjøre, blir dette iblant det eneste vi får oss til å si.

Hva betyr det når det snakkes slik om ugjerninger? Hva gjør det med vårt forhold til det som er skjedd, med skyld og ansvar, og med «oss» og det «vi» kan gjøre – eller ikke? Finnes det mellom det som er svært forskjellig, noen felles logikk?

På ett vis er dette som bannskap. Når vanlige ord blir svake, leter vi etter noe som slår. Det viktigste med det som da kommer ut, er ikke å beskrive den vi er sint på, men å uttrykke sinnet. Da har ikke «psykopat» mer presis betydning enn «idiot». Men på noen felter brukes de samme ordene også med faglig tyngde. Det gjelder ikke bare i rettspsykiatrien.

I en studie jeg har gjort av holdninger til trakassering i arbeidslivet de siste 30 årene, er et av funnene at det er blitt mer vanlig å omtale sjefer som har trakassert, som syke og gale. De fleste har lest avisoppdrag om ansatte som er trakassert av en sjef, hvor eksperter på «slike sjefer» ytrer seg om hvordan de er. Både i avisoppdrag og hverdagsprat om råtne sjefer er «psykopat» og «psykopatiske trekk» blitt vanlige termer.

Selvsagt kan det hende at noen slike ledere er syke (og trenger lege). Men de kan også ha brukt makta si både undertrykkende og trakasserende uten å være syke. Maktaspektet blir lett borte når et hovedtema i snakket om det vonde blir hvor psykopatisk gjerningspersonen er.

En effekt av slike talemåter er terapi, ikke for den «gale», men for offeret. For en som er blitt trakassert, kan det gjøre godt å høre en

res gjennom norske sivilsamfunnsorganisasjoner. Studien presenterer interessante funn og påpeker viktige dilemmaer, men det er én alvorlig mangel som undergraver rapportens relevans for norsk utviklingspolitikk: Den nevner ikke betydningen av likestilling.

Det er umulig å vurdere effektene av de norske sivilsamfunnsorganisasjonenes arbeid uten å se særlig på kvinners rettigheter og rolle i samfunn der vi ønsker å bidra til endring. Likestilling er et uttalt, sentralt mål for norsk utviklingspolitikk. Dette er fastslått ved gjentatte anledninger i statsbudsjetter, strategier og i regjeringens utenrikspolitiske redegørelser for Stortinget.

I Handlingsplan for kvinners rettigheter og likestilling i utviklingsarbeidet 2009–2013 skrev daværende utviklingsminister Erik Solheim: «Vi vil kreve av våre

«EN PSYKOPAT»: Det er blitt mer vanlig å omtale sjefer som har trakassert, som syke og gale, skriver Ingar Kaldal.

ILLUSTRASJONSFOTO: JOEL SAGET, AFP/SCANPIX

kollega si at jo, dette var for jævlig, men du vet jo hvordan han er, han er gal, de trekkene ved ham har vi alle sett over lang tid. Den som sier det, gir i alle fall ikke offeret skylda.

Samtidig betyr «slik er han bare» gjerne at dette ikke er noe å gjøre

«Når vonde handlinger
omtales som sykdom,
gjøres de til natur»

med. Hvis den som har gjort noe vondt, er råtten av natur, kan det på et vis gi trøst, men samtidig lite håp.

Også for fellesskap som er berørt, kan det virke godt å snakke om det vonde som sykdom, særlig hvis gjerningspersonen ikke kom utenfra, men fra «egne rekker». Det gjelder enten det handler om mobbing eller terror. Da kan stempelet som gal brukes til å definere gjerningspersonen som utenfor «oss» eller «vår kultur».

Det virker mye lettere å se det vonde som del av en kultur (for ikke å si religion) når det er utført av en aktør utenfor «vår» verden. Da dreies fokus lett fra «slik er han» til «slik er hans kultur». Når det vonde gjøres av en fra «vår kultur» (for ikke å si en erklært kristen), blir det å snakke om det som sykdom en hjelp for å slippe å rette det kritiske blikket

samarbeidspartnere, enten det er regjeringer, internasjonale institusjoner eller frivillige organisasjoner, at de viser at de tar kvinnene og likestillingsspørsmål på alvor. Gjør de ikke det, må det i det lange løp få konsekvenser for samarbeidet.»

Skal ikke et ekspertpanel som er satt til å vurdere «de videre effektene» av norsk bistand, undersøke hvordan bistanden påvirker et kriterium som utviklingsministeren har erklært å være avgjørende for videre samarbeid? Tre av de fire landene som panelet har besøkt, er dertil blant pilotlandene for gjennomføringen av norsk arbeid med likestilling: Malawi, Nepal og Etiopia.

Likestilling er også en av de aller viktigste faktorene for å skape generell utvikling og økonomisk vekst. Vi antar at ekspertpanelets medlemmer har lest Verdensbankens årsrapport fra 2011, som fastslår

mot noe vi selv er del av.

Når vonde handlinger omtales som sykdom, gjøres de til natur. De trekkes bort fra makt, moral, kultur, politikk og fellesskap. Vi kan godt si at det som skjedde var galt, moralsk eller politisk sett. Men når perspektivet sklir over til sykkelig galskap (til forskjell fra politisk galskap), hjelper det også mindre å fordømme. For da kan ikke den som har gjort det, dømmes – og kanskje ikke engang lastes eller kritiseres.

«Vi» kan da stå aldri så mye sammen i snakket om hvor jævlig en handling var, uten å få til mer enn det. For dess mer sykt og hinsides det framstår, dess mer hinsides «vår makt» blir det også å gjøre noe med det. Vi ryster og oppføres, men samtidig lammes vi.

Uansett hvor syk den som har gjort noe vondt kan ha vært (og noen er jo det), så kan det like fullt være lurt (for oss ikke-leger) å konsentrere oss om sider ved det som er skjedd som vi kan gjøre noe med. Og noe kan vi alltid gjøre hvis vi vil, som fellesskap og samfunn. Det kan vi gjøre enten det handler om trakassering på jobb, politiske diktaturer eller fordommer mot fremmede som noen driver til hat. Begynner vi å se også dette samfunnskapte som natur, som «bare sykt», eller noe som «bare er slik», da står vi svakt.

Ingar Kaldal,
historiker
ingar.kaldal@ntnu.no

at likestilling er det mest effektive verktøyet for å bekjempe fattigdom og å nå FN's tusenårsmål. Med all den dokumentasjon vi i dag har for sammenhengene mellom likestilling og utvikling, er det vanskelig å forstå at disse overses når Norad gjennomfører en omfattende studie av bistandens effektivitet.

Det er selvinlysende at meningsfulle utviklingsmål ikke kan nås så lenge halve befolkningen holdes utenfor. Denne rapporten kunne gitt verdifull innsikt i hvordan vi best kan jobbe på grasrotnivå for å styrke kvinners sosiale og økonomiske stilling og øke kvinners politiske deltakelse. Har Norad og panelet med overlegg utelatt likestilling fra evalueringen, eller har de glemt det? Vi vet ikke hva som er verst.

Torild Skogsholm,
generalsekretær, Care
torild.skogsholm@care.no